

BEHOUDEN & BEWAREN

nieuwsbrief

40 JAAR STICHTING DORPSBEHOUD

nummer 24- december 2019

STICHTING DORPSBEHOUD
HARDINXVELD-GIESSENDAM

HET BEHOUDEN WAARD

December al weer. Ik ben vast niet de enige die dit met enige verbijstering constateert. Dat betekent al bijna het einde van ons jubileumjaar. Hoewel, de eigenlijke datum van ons jubileum, de oprichtingsdatum, moet nog komen: 18 december. Rond die datum, voor het einde van het jaar, wordt ook onze nieuwe website gelanceerd, is de bedoeling.

Daarover leest u elders in deze nieuwsbrief meer.

Ja, de tijd vliegt. Dat zie je niet alleen in je persoonlijk leven, maar ook in ons dorp.

Dingen veranderen soms snel. Voor ons als stichting reden om ook in de toekomst alert te blijven om mooie dingen te bewaren en behouden voor de generaties die na ons komen.

Veel dingen kunnen op twee manieren uitgevoerd worden. Wij zijn een stichting met 40 jaar ervaring op dat gebied en blijven daarom zeggen: het behouden waard!

Liesbeth Leenman, redactie.

Een bewijs van verandering: hier staat tegenwoordig een notarispraktijk met appartementen erboven.
Een verbetering?? (Foto uit het archief van T. Groeneweg)

KIJKEN IS WAT ANDERS DAN ZIEN

DAKKAPEL OF KOEKOEK

Dit zijn twee benamingen voor een bepaald soort specifiek uitstekend venster, die in onze streken – geheel ten onrechte – door elkaar worden gebruikt.

Een koekoek is iets heel anders dan een dakkapel.

Vorige nieuwsbrief de koekoek, nu is de dakkapel aan de beurt.

Tijdens een wandelingetje door Peulenstraat-Zuid kom je fraaie dakkapellen tegen.

In het zuiden des lands - en in de landen ten zuiden van ons land - kom je met regelmaat kapelletjes tegen. Bedehuisjes, langs wegen, op kruisingen, in dorpen: een klein aan de voorzijde open gebouw-tje met een Christusbeeld erin, of een beeltenis van Maria, de moeder van Christus. Vaak voorzien van een kenmerkend wat spits toelopend dak. In onze streken vind je een soortgelijke constructie nog bij oude boerderijen. Aan de zijkant daarvan tref je vaak een kapelletje in het dakvlak aan, boven de hoge hooideuren, waardoor eertijds met de boerenwagen het hooi de boerderij werd binnenge-rede. Die specifieke spits toelopende kap, vind je weer terug bij de eerste verticale dakvensters, die met de komst van de welvaart op de daken van veel huizen verschenen.

De naam kapel (capelle) is al heel oud. Het al genoemde bidvertrek was vroeger ook in kerken te vinden. Veel met name grotere kerken kenden een hofkapel, een muziekgezelschap bestaande uit zangers en muzikanten. Dat werd de kapel genoemd. Die kapel had vaak een eigen ruimte in de kerk. En als die ruimte in de kerk ontbrak, werd er een extra zijbeuk aan de kerk gebouwd. Ook die kreeg de naam kapel. In zo'n kapel stond veelal ook een secundair altaar (= ondergeschikt aan het hoofdal-taar) en daar werd als er geen mis was gebeden. Later verschenen er in het openbaar gebied langs de wegen bedehuisjes, waar men 'even' kon bidden. Onze benaming kapel voor een muziekgezelschap is hier nog van over. Toen later kleine dakvensters verschenen op die kapellen, noemde men die dak-kapellen. En ook is de naam kapelletje voor de buitenbedehuisjes hiermee verklaard.

NAAMSGESCHIEDENIS

Het feit dat hier een tweede ondergeschikt altaar stond geeft de verbinding met het woorddeel kapel in dakkapel. De aanbouwen aan de kerk kregen eveneens de naam kapel. Die naam werd later ook gegeven aan de aparte gebouwen die werden gebruikt voor de kerkelijke eredienst. Voor er bij de Dam in de Peulenstraat een kerk was, stond daar een kapel. Een kerkgebouwtje dat behoorde bij zowel de kerk van Hardinxveld (toen Boven-Hardinxveld) en Giessen-Oudekerk (toen Olt Ghiessen). In navolging van de uitgebouwde kapellen werden er ooit op grote dakvlakken ter versiering kleine dakvensters geplaatst. Enerzijds om binnen daglicht te laten doordringen, maar anderzijds ook om het grote dakvlak te doorbreken. Daarvan stamt onze naam dakkapel.

DAKETALAGES

Die kleine dakkapelletjes van weleer groeiden in de loop van de tijd mee met de stijgende welvaart. Dat kleine werd steeds groter, maar lange tijd nog wel aantrekkelijk van omvang en daardoor soms uitzonderlijk mooi. De imposante dakverhogingen die anno nu worden aangebracht (soms zo groot dat een monsterlijke bouwkraan nodig is om ze te plaatsen) hebben daar niets meer mee te maken. De spitse kap is verdwenen, de bescheidenheid is er niet meer en feitelijk wordt door die etalageach-tige verdiepingsverhogingen menig pand geweld aan gedaan. Soms zelfs op een ernstige wijze.

Wat verder in de Peulenstraat. Er valt genoeg te zien als je goed (naar boven) kijkt.

MIJN DORP

HET MYSTERIE VAN DE WIEL

Om maar meteen ‘in het diepe te springen’ (wel toepasselijk bij dit onderwerp): weet u, als inwoner van ons vredige dorp, dat het kalme water in het centrum daarvan geheimen herbergt? Ik zal u meteen geruststellen dat het geen monster is, iets waarop Schotland patent heeft, maar iets mysterieus heeft De Wiel toch wel. Wie, net als ik, vlak bij De Wiel is opgegroeid, heeft daar misschien ook wel de nodige verhalen van meegekregen. Misschien is het voor sommigen al een mysterie hoe zo’n ‘meertje’ midden in een dorp belandt.

Nou, daar is een heldere verklaring voor. Eeuwen geleden was Hardinxveld een dorp dat uit nog niet veel meer bestond dan een bebouwde dijk. Bij hoog water in de rivier en een hevige storm uit het Zuid-Westen ontstond diensgevolge een dijkdoorbraak en voilà: kolkend water dat binnendijs een enorm gat sloeg en zich daar installeerde. Een wiel, zoals er vele langs de rivierdijken in Nederland te vinden zijn.

Dat roept al meteen de vraag op: hoe diep is dat gat, dat ooit geslagen werd?

Mij werd altijd verteld: zo diep als de kerktoren hoog is, 27 meter dus. Maar zou het ooit nagemeten zijn? Want naar mijn weten is er nooit gepeild of gebaggerd.

En dat brengt mij op mijn eigenlijke onderwerp: wat zou er boven komen als er wel eens gebaggerd werd? Wat ligt daar diep op de bodem van De Wiel verborgen? Liggen er mogelijk schatten en zo ja, welke?

Kalme wateren hebben diepe gronden. Zo ook De Wiel.

Ik zal u vertellen met welke verhalen daarover ik opgegroeid ben.

Eens, zo'n honderd jaar geleden, zo werd mij verteld, reed er een complete autobus de dijk af en belandde in De Wiel. Hij is er nooit uit gehaald, dus ergens in de diepte moet het voertuig nog liggen. Nu kan ik het verhaal nog smeüiger maken en er menselijke skeletten bij fantaseren, maar slachtoffers komen er voor zover ik weet niet in voor.

Een bus van zo'n honderd jaar geleden, zoals er een volgens de overlevering in De Wiel ligt.

Dan het volgende verhaal. Dat gaat over de verbouwing van de Oude Kerk, een jaar of 60 geleden. Het interieur, wat daarvoor bestond uit preekgestoelte met een zogenaamde hemel, kroonluchters, rechte banken, een 'tuin' (voor de preekstoel), alles werd ouderwets verklaard en was hoognodig aan modernisatie toe. In minder mooie termen: de hele boel werd vernacheld. En ja, aangezien er nog niet zoiets als het ABS bestond, werd heel veel van het overvloedige gemakshalve in de ernaast gelegen Wiel gedeponerd. De 'hemel' (de preekstoel zelf nog net niet), de antieke kroonluchters en wat niet al: hupsakee, De Wiel in! En daar liggen ze tot op de huidige dag...

Het interieur van de Oude Kerk vóór de verbouwing. Rechts de 'hemel' boven de preekstoel.

(Her)kent u deze of andere verhalen over de mysteries van De Wiel? Ik zou ze graag van u horen! Nog eentje dan, die ik vorige week hoorde. Een niet nader te noemen mannelijke inwoner van ons dorp, al 10 jaar hier woonachtig, ontdekte na even zo lange tijd pas het bestaan van De Wiel! Nog nooit eerder gezien! Kijk, dat vind ik nou pas ècht een mysterie!

Liesbeth Leenman

(BIJNA) VERGETEN WOORDEN

MUI

Jaantjemui, Aagjemui, Lijntjemui. Het zouden zó je tantes geweest kunnen zijn vroeger.

En zeg nou, eigenlijk klinkt het toch veel lieflijker dan 'tante Jaantje'. Mui is een (Hardinxveldse?) verbastering van 'moei', het oorspronkelijke woord voor tante. Denk maar eens aan de petemoei uit sprookjes. In de loop van de achttiende eeuw raakte het woord moei uit gebruik en kwam het franse woord tante in de mode.

De aanduiding tante werd vroeger ook vaker gebruikt dan nu. Alle mogelijke buurvrouwen, kennissen en vriendinnen van moeder de vrouw werden aangeduid als 'tante', zonder dat er sprake was van familiebanden. Het gaf een vorm van nauwe relatie aan.

Verder hebben we nog onze nationale tantes: bijvoorbeeld tante Leen, een Nederlands volkszangeres en tante Jet, de naam waaronder de Nederlandse schrijfster Henriette Roland Holst ook bekend staat. Een erenaam. Het woord tante wordt echter ook soms wat denigrerend gebruikt, bijvoorbeeld: wat een rare tante. Zegt dat iets over tantes? Net zoals 'bemoeiziek'. Is dat ook een specifiek aan vroegere tantes toebedeelde eigenschap? Tante mag het zeggen!

Betjemui

Ha tante Betje!

Dag kind, ik heb gisteren een tasje en heb ik ook een hoedje gekocht.

Dat klopt niet, tante Betje.

Jawel hoor. Zie maar, ik heb ze toch bij me?

ZO KAN HET OOK

Bij het noemen van 'appartementencomplex' wordt al gauw gedacht aan een min of meer fantasieloze stapel woningen op elkaar. Dat het ook anders kan, bewijst dit geslaagde project aan de Peulensstraat-Zuid 11. De Uilenhof, een monumentaal pand met een hedendaagse bestemming.

Nog niet zo heel lang geleden was het de statige residentie van dokter Blokhuis, daarna stond het pand jaren wat te verpauperen. Nu kan het weer (voor) generaties mee, met dezelfde waardige uitstraling die het van oorsprong had.

Bij de verbouwing, die onlangs afgerond werd, werd vanwege het monumentale karakter ook advies gevraagd aan Stichting Dorpsbehoud.

De Uilenhof, een pand om (weer) trots op te zijn!

JUBILEUMACTIVITEITEN

Het jubileumjaar van Stichting Dorpsbehoud loopt bijna ten einde; hier nog twee zaken hierover.

-PINTAR RAPIDO

Wellicht herinnert u zich de Pintar Rapido, het openluchtschilderfestival, dat wij in september samen met Museum De Koperen Knop georganiseerd hebben. Een waar succes!

Inmiddels zijn de toen gemaakte schilderijen op reis gegaan door ons dorp.

Eerst naar De Lange Wei, nu in Tiendwaert en de bibliotheek. Vanaf 13 januari t/m 21 februari zijn ze nog te zien onderin het Gezondheidscentrum en in partycentrum 't Hart.

Een kijkje waard!

-NIEUWE WEBSITE

Dankzij een prachtige gift van de Rabobank (zie hieronder) kunnen wij een geheel nieuwe website laten bouwen. De oude was hard toe aan een verjongingsbeurt en wij zijn blij dat de mannen van IJzersterk Producties hard bezig zijn een prachtig nieuwe te ontwikkelen!

Het is de bedoeling dat de nieuwe website rond 18 december, de officiële oprichtingsdatum van onze stichting, in bedrijf gaat: www.dorpsbehoudhg.nl. Eveneens een kijkje waard!

Een voorproefje van de nieuwe website

GIFTEN

Voor haar voortbestaan is Stichting Dorpsbehoud geheel aangewezen op giften.

We zijn dan ook zeer verheugd te kunnen melden dat enkele instanties ons royaal hebben bedeed.

We noemen daarbij:

- Rabobank Merwestroom (met deze donatie wordt een geheel nieuwe website gebouwd)
- Kringloopwinkel De Cirkel
- Stichting Rivierenlandfonds
- A.A. de Haanstichting.

We hopen deze gelden aan te wenden voor o.a. de volgende doelen:

- Wandelactiviteiten uitbreiden/optimaliseren, zoals wandelingen door het dorp o.l.v. een gids en een 'Winterwandeling'.
- Het realiseren van (her)denkplekken
- Het voorbereiden van een fotoserie t.b.v. promotie.

Middels de nieuwsbrief houden wij u op de hoogte van deze activiteiten.

En ook via deze nieuwsbrief zeggen wij bovengenoemde instanties nogmaals hartelijk dank!

SEIZOENSPLAATJES

Gouden gloed in Hardinxveld-Giessendam. Inmiddels verwaaid....

WILT U DE NIEUWSBRIEF OOK GRATIS ONTVANGEN?

STUUR UW E-MAILADRES NAAR NIEUWSBRIEF.SDB@GMAIL.COM

COLOFON

Redactie : Liesbeth Leenman
Tekst : Liesbeth Leenman en Dick de Jong
Foto's : Liesbeth Leenman, Magda Brouwer, Pleun Heikoop
Fotobewerking : Liesbeth Leenman
secretariaat : Kerkweg 72, 3371 AG Hardinxveld-Giessendam

www.dorpsbehoudhg.nl

dorpsbehoudhg@kpnmail.nl